

Szkoła
szermierki siecznej

skreślił

Antoni Durski

Lwów

1879

Wstęp i transkrypcja: Łukasz Derewiecki
Kontakt: derewiecki@o2.pl

Transkrypcji dokonano na podstawie rękopisu znajdującego się w [Bibliotece Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu](#).

W tekście zachowano oryginalną pisownię, układ stron został zmieniony.

Wstęp

Mam zaszczyt zaprezentować szerzej nieznaną pracę szermierczą Antoniego Macieja Durskiego, pt. „Szkoła szermierki siecznej”, poświęcony technice szermierki pałaszem.

Rękopis dzieła, powstały we Lwowie w 1879 r., nie doczekał się nigdy wydania drukiem. Tekst został zapisany piórem w zeszycie liczącym jedynie 30 stron. Wszystko wskazuje na to, że jest to tylko część nie zachowanego w całości dzieła. Główny rozdział pracy został zatytułowany „Szermierka sieczna na ramiona”, zaś na samym jej końcu znajduje się notatka: „O szermierce na całe ciało później”, co sugeruje, że autor planował dokończenie dzieła, o kolejnych częściach jednak nic nie wiadomo.

Autor traktatu - Antoni Maciej Durski (1854-1908) był jednym z założycieli pierwszego na ziemiach polskich Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”, utworzonego 7 lutego 1867 roku we Lwowie. Szermierka od samego początku występowała w statucie Towarzystwa. Stanowiła integralną część wychowania fizycznego wielu oddziałów sokolich na terenie zaboru austriackiego oraz ważny czynnik samoobrony przed eksterminacją Polaków znajdujących się pod zaborami¹.

Po upadku powstania styczniowego w 1864 r. wielu Polaków porzuciło nadzieję na odzyskanie niepodległości za pomocą walki zbrojnej. Pojawiły się wówczas idee pozytywistyczne – systematycznej pracy (tzw. pracy organicznej, pracy u podstaw), która miała na celu wychowanie młodego pokolenia Polaków, zdolnego w przyszłości do walki o wolność narodu. „Sokół” traktował rozwój fizyczny i duchowy młodego pokolenia, jako środek do osiągnięcia wyższych celów narodowych, najwyższą wartość społeczną i swoje posłannictwo.

Działalność „Sokoła” przybrała kierunek wojskowy, wyraźnie widoczny w okresie 1912-1914, co znalazło wyraz w utworzonej w 1913 r. konnej drużynie polowej. Wkład Towarzystwa w formowanie, jazdy polskiej oraz wyszkolenie wojskowe młodzieży w okresie I wojny światowej był ogromny².

Pomimo, że przydatność szermierki ćwiczonej systemem sportowym (szpada, floret) w warunkach pola walki była dyskusyjna, to jednak w pierwotnym zamyśle wpisywała się w koncepcję wyszkolenia wojskowego. Zdecydowanie bardziej praktyczną koncepcją było nauczanie walki szablą czy pałaszem.

---

¹ Naukę szermierki wprowadzono na Uniwersytecie Lwowskim już w 1817 r.; J. F. Gaberle założył we Lwowie Szkołę Fechtowania i Gimnastyki w 1854 r. Zob. R. Wasztyl, Pierwsze lwowskie placówki wychowania fizycznego, s. 86; Sekcje szermiercze zakładali później także studenci uniwersytetów lwowskiego i Jagiellońskiego. Kółka Szermierzy powołano we Lwowie w 1878 r., w ramach Czytelni Akademickiej oraz w Krakowie w 1883 r. przy Czytelni Akademickiej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Zob. R. Wasztyl, Wychowanie fizyczne i sport w Krakowie w latach 1773-1890, Kraków 1993, s. 172-173.

² Jeden z punktów „Statutu Związku Towarzystw Gimnastycznych „Sokół”” mówi wprost o: „pomocy państwu w wytworzeniu siły obronnej”.

Na przełomie XIX i XX w., z inicjatywy Szczęsnego Rucińskiego wprowadzono w Krakowie oraz w gniazdach sokolich zachodniej części kraju tzw. *ćwiczenia rycerskie*, mające na celu praktyczne przygotowanie do celów wojskowych³.

Szermierkę wykładano na kursach wojskowych organizowanych dla oficerów i podoficerów Stałych Drużyn Sokolich (SDS). 21 lutego 1914 r. uchwalono program wykształcenia wojskowego dla Stałych Drużyn Sokolich; członkowie, którzy zrealizowali ów program, ćwiczyli musztrę i szermierkę na bagnety. W skład etatowego wyposażenia oficerów SDS wchodziła szabla⁴.

Skuteczność wyszkolenia wojskowego, prowadzonego przez oddziały „Sokoła” miała się sprawdzić już niedługo. Wybuch I wojny światowej spowodował, że część członków drużyn sokolich wstąpiła do legionów i wzięła udział w walkach o niepodległość Polski⁵. Z Oddziału Konnego Sokoła Krakowskiego utworzono 2-gi szwadron ułanów. Ich najbardziej spektakularnym czynem bojowym była zwycięska szarża na okopy Rosjan pod Rokitną 13 czerwca 1915 r.⁶

*

Antoni Durski zajmował się nie tylko szermierką, był również autorem wielu prac poświęconych wszelkim działom „gimnastyki”, a także redaktorem czasopisma „Przewodnik Gimnastyczny : organ Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” we Lwowie”, gdzie opublikował liczne artykuły, a przede wszystkim obszerny „Zarys ćwiczeń gimnastycznych”. Analiza kilku z nich pozwoli zrozumieć, jak autor interesującego nas traktatu rozumiał termin „szermierka”.

Pojęcie „szermierka” miało w XIX w. szersze znaczenie, niż obecnie. Durski podzielił szermierkę na dwa główne działy: „grupę szermierki wolnej” i „grupę szermierki przyborowej”.

---

³ Tamże, s. 220.

⁴ J. Snopko, *Polskie Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” w Galicji 1867-1914*, Białystok 1997, s. 222

⁵ „Sokoli” z okręgu krakowskiego wstąpili do Legionu Zachodniego (988 druhów), z którego sformowano 2-gi batalion II pułku. Komendę nad tym batalionem przydzielono S. Rucińskiemu. Pułk ten, wchodząc w skład II brygady, wyruszył z nią na front karpacki 30 września 1914 r. Nie jest to oczywiście jedyny przykład wstępowania członków „Sokoła” do armii.

⁶ „Szwadrony Legionów Polskich pod dowództwem rotmistrza Dunina - Wąsowicza wzięły udział w bitwie pod Rokitną, która stanowiła fragment boju o Rarańczę. Około czterech tysięcy piechoty rosyjskiej obsadziło i okopało się na wzgórzu zabudowanym domami wsi Rokitno. Szturm piechoty został krwawo odparty. Wtedy rotmistrz Dunin – Wąsowicz podjechał pod osłoną zarośli do rzeczki, przebył ją w bród, trzeci szwadron zostawił w odwodzie, drugim zaś przeciął kłusem dolny okop i ruszył do natarcia na cztery następne linie okopów broniące wsi. Padła komenda: *Rozwinięty w lewo! Szable w dłoń*. Pierwszą linię okopów wzięli z zaskoczenia bez trudu, maszynowy ogień, z drugiego okopu okazał się morderczy, ale uciął od ułańskich szabel. Wtedy zajazgotały *maximy* z trzeciego - po zdobyciu każdego okopu następny dziesiątkował nacierających. Z sześćdziesięciu pięciu doszło do czwartej linii dziewięciu. Zanim to się stało jedna z kul ugodziła śmiertelnie rotmistrza Dunin - Wąsowicza. W nocy Rosjanie bez strzału opuścili Rokitną”.

„Grupa szermierki wolnej zasadza się na tem, by uderzeniem lub pchnięciem swych kończyn przeciwnika uczynić niezdolnym do dalszej walki, a zarazem by się od uderzeń lub pchnięć przeciwnika zasłonić.”⁷ Dalej wyróżnia szermierkę wolną na pięści, na stopy oraz połączenie obydwu grup. Co ciekawe nie ma tutaj na myśli zapasów, gdyż stanowią one inną dziedzinę gimnastyki, tzw. „Grupę ćwiczeń zapasowych”⁸.

„Grupa szermierki przyborowej (jest) podobna do szermierki wolnej, tylko, że zamiast pięści lub stóp używamy do natarcia i obrony rozmaitych przyborów.

W zakres gimnastyki racjonalnej wchodzi:

- a) Szermierka na kije, dawniej w Polsce jako „gra w palcaty” znana u młodzi, bardzo była w użyciu. Obecnie najwięcej Francuzi ją zachowują.
- b) Szermierka sieczna, używamy do niej pałaszów.
- c) Szermierka kolna, używamy do niej szpad.
- d) Szermierka na bagnety, obecnie mało ćwiczona, najbardziej kwitnie u Francuzów, a Żuawi swego czasu najdzielniejszymi pod tym względem byli szermierzami.

Poza zakresem tym (tzn. nie ćwiczone wówczas w Sokole) są jeszcze różne rodzaje szermierki przyborowej, z której wspominamy:

- α) Szermierkę na noże, sztylety itp. krótkie bronie, będące obecnie jeszcze w użyciu u Włochów i u niektórych ludów wschodnich.
- β) Szermierkę na lance, dzidy, oszczepy, na długie tyki i t. p.
- γ) Szermierkę mieszaną bronią, gdzie przeciwnicy mają różną od siebie broń: np. sztylet i pałasz, pałasz i bagnet i t. p.
- δ) Szermierkę podwójną bronią i t. p.”⁹.

Z analizy powyższych fragmentów płynie wniosek, że pod pojęciem „szermierki” Durski rozumie to, co dzisiaj nazywamy sztukami walki. Terminem szerszym była zaś „gimnastyka”, obejmująca szermierkę i inne dyscypliny.

Wielu istotnych informacji o szermierce uprawianej w lwowskim „Sokole” dostarcza także analiza artykułu autorstwa dr Tadeusza Żulińskiego, p.t. „Ruch mięśniowy i wpływ jego na zdrowie człowieka”, poruszającego kwestie fizjologiczne związane z szermierką:

„**Szermierka** czyli fechtowanie się, stanowi wyborny rodzaj ruchu t. j. ćwiczeń mięśniowych, łączy ona bowiem w sobie różne rodzaje ruchu, wprowadzając całą prawie muskulaturę ustroju w działanie. Szermierka wymaga wielkiej różnorodności postawy t. j. układu ciała, giętkości stawów, nagłych zmian w ruchach zginania w wyprostowywania kończyn, zwracania i odwracania wszystkich mięśni łydki, uda, ramienia i niektórych tułowia i głowy.

[...] Ręka np. która zadaje i chowa się czyli osłania od razu, wykształca i wyrabia niektóre tylko jej ruchy, a mianowicie przedramienia. Wikła ona i mięsza

⁷ A. Durski, Zarys systemu ćwiczeń gimnastycznych, w: Przewodnik Gimnastyczny: Organ Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” we Lwowie, R. I 1881 nr 1, s. 6.

⁸ Tamże, s. 5.

⁹ A. Durski, Zarys systemu ćwiczeń gimnastycznych (dokończenie), w: Przewodnik Gimnastyczny: Organ Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” we Lwowie, R. I 1881 nr 2, s. 12-13.

poruszenia, aby złudzić przeciwnika fałszywym natarciem, a natarcie ma tu przedstawiać walkę na zabój. Przy bronieniu się czyli odpieraniu ataku, mięśnie przedramienia i ręki działają z całą siłą, przy atakowaniu zaś ciało utrzymujące się na zgiętych kończynach dolnych, przerzuca się gwałtownie naprzód, przez wyprostowanie jednej nogi i obniżenie współcześnie kończyny górnej tej samej strony. Dla przyjęcia postawy gotowej do ataku, tułów za pomocą wspólnego ruchu ramion, mięśni tylnych tułowia i kończyn dolnych, szybko odzyskuje dawne swe położenie i miejsce. Niema ćwiczenia, któryby wymagało tyle siły, tyle ruchliwości i tej dokładności w ruchach mięśniowych, jakoteż takiego oporu i tak długiego zwalczania zmęczenia, jak szermierka, przy której nieskończona różnorodność ruchów mięśniowych i zmian postawy, powstaje zawsze skutkiem nieprzewidzianych ataków przeciwnika.

Podniecenie jakie budzi szermierka, ucieka się do wszelkich sposobów walki, dodaje sił i tępi uczucie zmęczenia, dlatego też starożytni zalecali ją bardzo ludziom otyłym dla schudnięcia.

Szermierka [...] rozwija szybkość ruchów i nadaje im pewność [...] tułowiu i trzewiom udziela ruchu, który pobudza szybkość, krążenia przyzwyczajają oczy do mierzenia odległości i wzmacnia zdolność ich zastosowywania się (akomodacji) jako też oddziaływa korzystnie na zdolność umysłową szybkiego decydowania się i poczuwania się do sił własnych.”¹⁰

„Szkola szermierki siecznej” to jedna z nielicznych polskich prac historycznych poświęconych szermierce bronią białą, druga – z dzieł XIX - wiecznych – po traktacie Michała Starzewskiego „O szermierstwie” z ok. 1830 r.

Jej największa wartość wynika ze zwięzłego, ściśle technicznego opisu akcji szermierczych i mimo, że należałoby ją zaliczyć do szermierki sportowej, to trzeba również pamiętać o kontekście ideologicznym – przygotowania młodzieży do przyszłego powstania niepodległościowego, jaki przyświecał twórcom lwowskiego „Sokoła” oraz o praktycznym potwierdzeniu umiejętności władania bronią sieczną przez członków polskiego „Sokoła” w I wojnie światowej.

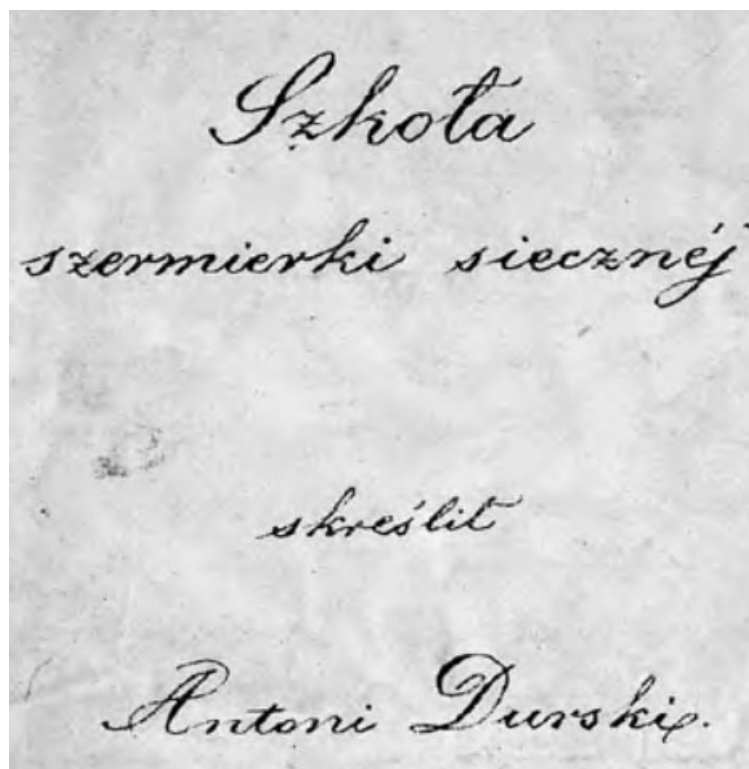
Łukasz Derewiecki

---

¹⁰ T. Żuliński, Ruch mięśniowy i wpływ jego na zdrowie człowieka, w: Przewodnik Gimnastyczny: Organ Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” we Lwowie, R. 2 1882 nr 7, s. 50-51.

Fot. 1. Grono nauczycieli Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”, Lwów ok. 1890. Pierwszy z lewej siedzi Antoni Durski – naczelnik „Sokoła” Macierzy. Fot. T.J. Bahrynowicz.

Fot. 2. Fragment strony tytułowej dzieła A. Durskiego, pt. „Szkoła szermierki siecznej”, napisanego ręcznie we Lwowie w 1879 r.

"Szkola szermierki siecznej"

Przybory

I. Bron /:zbroja:/

II. Chronidla /:ochraniacze:/.

Bron stanowią: Pałasz /:szabla, miecz, szpadon:/, ten się składa z :

1) Siecznika /: brzeszczot, brzytew, nóż:/.

2. Rękojeści.

Siecznik zwykle 75-80 ^{cm} długi, prosty lub nieco wygięty. Na nim rozróżniamy:

a. Ostrze, cała długość ostra.

b. Tylec /:grzbiet/ jest silny, gruby i tylko przy końcu na 10 ^{cm} ostry.

c. Płazy są to szerokie boczne ściany, czasami dla ulżenia ciężaru opatrzone płaskimi rowkami, z jednej lub z obu stron.

d. Odpór /:siła:/ połowa siecznika, począwszy od rękojeści, tą częścią siecznika odpiera szermierz cięcia.

e. Tnik (?) /:rąb, pióro:/ połowa siecznika od środka aż do końca, - tą częścią siecznika szermierz tnie.

f. Grot, t.j. koniec pałasa, gdzie ostrze z wyostrzonym tyłcem się łączy.

Rękojeść składa się z :

a. Trzonka, który w dłoni trzymamy.

b. Tarczownicy, która w górnej części w koszyk się rozszerza.

c. Kapturka, który upewnia zewnętrzną stronę trzonka.

d. Guz, który trzyma korzeń siecznika na dole trzonu, a łączy tenże z tarczownicą.

Próba siecznika: Najbardziej zależy na tym, by siecznik stopniowo a równo, począwszy od rękojeści aż do grotu się osłabiał tak co do szerokości jak i grubości. Cały siecznik ugniata się między palcami, czy nie ma jakiej nierówności lub garbu. O równości siecznika się przekonamy, trzymając tak ostrze jak i tylec poziomo przed okiem, przez co łatwo błędy spostrzec można. Punkt ciężkości musi leżeć blisko rękojeści, a poznamy to, kładąc pałasz na jednym palcu i szukając równowagi. Sprężystości siecznika próbujemy: Postawiwszy pałasz pionowo grotem do podłogi, statecznym a powolnym pionowym naciskiem staramy się ugiąć tenże w łuk, poczem zmniejszamy nacisk, a siecznik winien statecznie wracać do pierwotnej prostoty, nie zaś pozostać ugiętym, boć to jest znamięm liczej sprężystości. Ostatecznie przeglądamy rękojeść, a głównie uważamy czy siecznik swym korzeniem jest pewnie umocowanym, i w trzonie równo osadzonym, potem, czy trzon nie jest za cienki lub za gruby i czy wszelkie części składowe są pewne.-

Chronidla stanowią:

1. Rękawica skórzana, z wierzchu grubo wypchana.

2. Rękaw płócienny /:skórzany:/ na 2 ^{cm} grubo wypchany, przesywany, długi od pięści aż po bark, po środkowej stronie rozpruty, by ramię ugiąć można.

3. Napiersnik /:plastrowy:/ kryjący pierś, boki, brzuch i sięgający aż do połowy uda do zawiązywania na szyi i na krzyżach.

4. Przyłbica /:hełm:/ dla ochrony głowy, z silnej siatki drucianej wewnątrz mocno wypchana.

Granice szermierki.

Jeżeli prawe ramię, uzbrojone w pałasz, wyprostujemy, tak, że grotem dotykamy się lewego barku przeciwnika, to prowadząc przez tę linię płaszczyznę poziomą, a potem z jednej i z drugiej strony, płaszczyzny pionowe, mamy odgranieczoną przestrzeń, która winna służyć do ruchów w szermierce. A prawidłem jest, by tak przy natarciu jak też i zasłonie z granic tych bez koniecznej potrzeby – ani siecznikiem ani ramieniem się nie wychylać.

Strony szermiercze.

Na szermierzu rozróżniamy strony:

1. Zewnętrzna t.j. przednią zwróconą bliżej ku nam.
2. Środkową t.j. tylną dalszą /:I tak: przy postawie szermierczej w prawo, prawa strona jest zewnętrzną, lewa zaś środkową. – odwrotnie przy postawie w lewo:/
3. Wierzchnia, począwszy od pasa ku górze.
4. Spodnia, począwszy od pasa w dół.

Położenie ramienia.

Jeżeli ramię znajduje się między granicami pionowymi szermierki, jest położenie pośrednie, - gdy ramię od ciała na prawo odchylimy /:w postawie szermierczej w lewo: na lewo:/ jest położenie zewewnętrzne, - a przeciwnie, gdy ramię na lewo do środka /:na prawo:/ wysuniemy – położenie środkowe.- Jeżeli ramię w poziomie się znajduje, mamy położenie równe, z którego w strome wzniesić, a w zwisłe opuścić możemy.-

Począwszy są położenia kombinacyjne:

1. zwisłe – zewnętrzne,
2. zwisłe – pośrednie,
3. zwisłe – środkowe,
4. równe – zewnętrzne,
5. równe – pośrednie,
6. równe – środkowe,
7. strome – zewnętrzne,
8. strome – pośrednie
9. strome – środkowe.

Położenie pięści.

Wedle tego, która część pięści jest ku górze zwrócona, rozróżniamy 4 główne /czyli proste:/ położenia, i to:

1. położenie łokciowe /:łokieć:/, jeżeli mały palec jest ku górze zwróconym,
2. położenie grzbietne /:grzbiet:/, jeżeli grzbiet ręki ku górze zwrócony,
3. położenie promieniowe /:promień:/, wielki palec czyli kciuk ku górze zwrócony,
4. położenie dłoniowe /:dłoń:/, jeżeli dłoń ręki ku górze zwrócona.

Prócz tych są jeszcze 4 położenia skośne:

1. pomiędzy (?) łokieć a grzbiet – położenie łokciowo - skośne: dołem grzbiet,
2. między grzbiet a promień – położenie grzbietowo-skośne: góra grzbiet,
3. między promień a dłoń – położenie promieniowo-skośne: góra dłoń,
4. między dłoń a łokieć – położenie dłoniowo-skośne: dołem-dłoń.

Położenie siecznika.

Podobnie jak u ramienia, tak i tu rozróżniamy położenie:

1. zewnętrzne,
2. pośrednie
3. środkowe

Dalej analogicznie położenie:

1. równe,
2. wzniesione,
3. uchylone /:zwisłe:/

Te położenia zależą od tego, gdzie się znajduje grot pałusza stosunkowo do rękojeści. Jeżeli poniżej, to uchylone, - jeżeli powyżej, to wzniesione i t.p.-

Trzymanie pałusza.

Pałasz trzyma się lewą ręką za odpór, tuż przy rękojeści /ramię w dół spuszczone:/ tarczownicą zwróconą do lewego biodra. Prawa pięść w położeniu „dołem grzbiet” się rozkwiera, dłoń przykładana się do guza rękojeści, czwarty i piąty palec obejmuje trzon w wyłobieniu, trzeci i drugi mniej ugięte otaczają górną część trzonu, zaś wielki palec spoczywa wyprężony na kapturku. Palcami nie powinno się dotykać tarczownicy. Pałasz zaś trzyma się w rękę raczej lekko i wolno, niżeli twardo i silnie.

Szermierka sieczna na ramiona

a. Postawa.

W postawie zasadnej ustawiamy stopy pod kątem prostym, poczem lewą nogę wysuwamy silnie wstecz, kolana oba wyprostowane, tułów prosty a do lewej strony zwrócony, - lewe ramię spoczywa z zwiniętą pięścią między obiema łopatkami na grzbiecie, głowa ku przeciwnikowi zwrócona. Prawe ramię wprzód

wyprężone jest w położeniu równym pośrednim, może nieco na zewnątrz, pięść w położeniu „grzbiet”. Pałasz ostrzem swym zwrócony ku prawej stronie, a obaj szermierze widzą płazy swych pałaszy. Siecznik jest w położeniu pośrednim – wzniesionym o tyle, że od poziomu o 45 ° jest podniesionym, a oba mieczniki w połowie ostrzami dotykając się, krzyżują.

b. Rozstęp.

Rozstęp obu szermierzy jest taki, by przy wyciągniętych nawzajem ramionach i poziomym położeniu pałaszy, grotem pałasza dotykać się połowy przedbarku przeciwnika. Jeżeli podczas szermierki przeciwnicy z miejsc swych się wyruszyli, winni rozstęp poprawić, a to przez wzajemne zbliżenie się lub oddalenie.

c. Natarcie.

Natarcie wykonuje się:

1. Cięciem /:ciosy:/, które możemy wykonać ostrzem lub tylcem, a w obu wypadkach tnikiem (?) lub grotem.

Należy się wystrzegać cięcia płazem.

2. Krajem, przyczem tylko tylca siecznika używamy, a powstaje, jeżeli wyprężone ramię szybko ku ciału swemu uginamy, a podczas tego tylcem krajemy przeciwnika.

d. Ochrona.

Jedynie bezpieczną i dozwoloną ochroną jest krycie. Kryciem zachwytujemy pałasz przeciwnika wpierw, nim ten dopadnie naszego ramienia. Przy kryciach zachwytujemy siecznik przeciwnika odporem naszego pałasza, lub kątem, utworzonym między odporem a tarczownicą pałasza.

e. Odślona.

Stojąc w prawidłowej postawie, łatwo każde natarcie kryciem odeprzemy. Jeżeli atoli postawa nie jest prawidłową, natenczas pewne części ramienia odsłaniamy a do tych odślón winno zmierzać natarcie.

Jeżeli ramię przeciwnika w górę wzniesione, a siecznik pionowo do góry, nadaje się odślona spodnia; jeżeli ramię jego zanadto do środka wysunięte, a pałasz nisko spuszczone, jest odślona zewnętrzna lub wierzchnia, -jeżeli ramię za wiele na zewnątrz zwrócone, jest odślona średnia.

Wszelkich odślón winniśmy starannie unikać. Czasami używa się umyślnie odślony na przynętę dla przeciwnika, trzeba się atoli mieć na baczności, by swą odślone w czas kryć.

I. Cięcia.

Cięcie wykonuje się ruchem przegubu przyręcznego.

Ruch pięści w przegubie przyręcznym jest czworaki:

a. w dół

b. w górę

c. w lewo

d. w prawo

przegibnąć

Z tych ruchów powstaje:

e. krażenie pięści, - a z tych 5 pierwiastków powstają wszelkie ruchy w szermierce potrzebne.

Każde cięcie składa się:

a. z przedmachu, czém nabywa siły i chyżości,

b. z dopadu, czém osiąga swego celu.

Opis cięć.

1. Cięcie spodem.

Cel: palce.

Kierunek grotu /:zawsze względnie siebie samego:/ : do środka w dół /:pięść do położenia „łokieć”:/ a pionowo do góry.

Położenie ramienia: równe - pośrednie.

Wysokość pięści: po pierś.

Położenie pięści: „łokieć”.

Położenie siecznika: wzniesione - pośrednie

Wzrok: na pięść przeciwnika, a ponad siecznik.

2. Cięcie spód - skos.

Cel: palce.

Kierunek grotu: do środka w dół /:pięść do położenia „dołem grzbiet”:/, a skośnie do prawej strony w górę.

Położenie ramienia: pośrednie - równe.

Wysokość pięści: po pierś.

Położenie pięści: dołem grzbiet.

Położenie siecznika: jak przy I.

Wzrok: jak przy I.

3. Cięcie zewnątrz.

Cel: przedbark.

Kierunek grotu: do środka, dołem w poziom, a na zewnątrz.

Położenie ramienia: równe środkowe.

Wysokość pięści: po bark

Położenie pięści: grzbiet.

Położenie siecznika: równe - zewnętrzne.

Wzrok: na stronę zewnętrzną.

4. Cięcie wierzch.

Cel: przedbark i pięść.

Kierunek grotu: do środka w górę /:pięść do położenia „promień”:/, a pionowo w dół.

Położenie ramienia: równe - środkowe.

Wysokość pięści: po brodę.

Położenie pięści: promień.

Położenie siecznika: schylone - zewnętrzne.

Wzrok: na stronę zewnętrzną.

5. Cięcie wśród.

Cel: przedbark i palce.

Kierunek grotu: w górę, na zewnątrz, w dół do poziomu, a do środka poziomo, tnie się tylcem.

Położenie ramienia: równe zewnętrzne.

Wysokość pięści: po pierś.

Położenie pięści: grzbiet.

Położenie siecznika: równe - środkowe.

Wzrok: na stronę środkową.

6. Cięcie ze spodu.

Cel: palce.

Kierunek grotu: w górę, na zewnątrz, a w dół pod pięść przeciwnika /:pięść do położenia „promień”:/, a pionowo w górę.

Tnie się tylcem.

Położenie ramienia: równe - pośrednie.

Wysokość pięści: po pierś.

Położenie pięści: promień.

Położenie siecznika: wzniesione – pośrednie.

II. Kroje.

Krój jest przeciwny cięciu, gdy bowiem przy cięciu - przy dopadzie ramię nasze jest wyprostowane, - przy kroju uginamy wyprostowane ramię, by tylcem pałasza skroić ramię przeciwnika.

Krój dzielimy na 2 części:

W pierwszej części sprowadzamy ramię i siecznik do takiego położenia, by w drugiej części już ugięciem ramienia swego krój skutecznie można. –

Opis krojów.

1. Krój wierzch.

Cel: przedbark i pięść.

Kierunek grotu: w dół /:pięść do położenia „łokiec”:/ a do siebie.

Położenie ramienia: pośrednie - strome.

Wysokość pięści: po głowę.

Położenie pięści: łokiec.

Położenie siecznika: pośrednie - schylone.

Wzrok: na stronę środkową.

Po dokonanym kroju znachodzi(?) się pięść blisko głowy, a ramię jest w górę ugięte.

2. Krój spodem.

Cel: palce.

Kierunek grotu: do środka, w dół pod pięść przeciwnika /:pięść do położenia „promień”:/, do góry, a do siebie.

Położenie ramienia: pośrednie - równe.

Wysokość pięści: po pierś.

Położenie pięści: promień.

Położenie siecznika: pośrednie - wzniesione.

Wzrok: /w nad siecznik.

Po kroju znajduje się pięść pod pachą koło piersi, a ramię wstecz ugięte.

3. Krój wśród.

Cel: palce i przedbark.

Kierunek grotu: do środka w dół, na zewnątrz w górę, do środka /: ruch w łuku podobnym do :/, a do siebie.

Położenie ramienia: równe - zewnętrzne.

Wysokość pięści: po pierś.

Położenie pięści: grzbiet.

Położenie siecznika: równe - środkowe.

Wzrok: na stronę środkową.

Po kroju pięść znajduje się pod pachą koło piersi, a ramię na zewnątrz ugięte.

III. Krycia.

Każde natarcie zwalnimy odporem naszego pałasza, a możemy skutecznie to w dwojaki sposób. Np. cięcie spodem możemy kryć tak, że grot naszego pałasza zwrócony do środka, lub też odwrotnie na zewnątrz, - w obydwu kryciach jednak nastawimy przeciw natarciu przeciwnika kąt naszej szabli między odporem a tarczownicą się znajdujący, a w nim zachwycimy siecznik przeciwnika.

Wedle położenia pięści, w którym natarcie przeciwnika kryjemy, rozróżniamy krycia proste i zwrotne. - Krycia proste skuteczniemy w położeniu „grzbiet” lub „łokieć”, - zaś zwrotne w położeniu „promień” lub „dłoń”, - przy pierwszych widzi szermierz zwykle grzbiet swej pięści, przy drugich swe palce.

Atoli nie jest rzeczą dowolną, którego rodzaju kryć przeciw natarciu przeciwnika używamy. Z postawy kryjemy całkiem wygodnie kryciem prostym /:prócz natarcia wśród, które zwyczajnie kryciem zwrotnem kryjemy:/: z innych położzeń - tak n.p. z położzeń cięć - bardzo wygodnie przeciw odcięciom używamy kryć zwrotnych.

Krycie zwiemy wedle cięcia, które tém kryciem odpieramy. Mamy więc do nazwy kryć zupełnie te same, jak przy cięciach: krycie spodem, zewnątrz, wierzch, i wśród, - a dla rozróżnienia kryć prostych i zwrotnych dodajemy zawsze: krycie spodem proste, krycie spodem zwrotne i t.p.

Cięcia równego celu i kierunku kryjemy tém samym kryciem i tak:

Cięcie spodem, spód - skos, ze spodu i krój spodem: kryciem spodem.

Cięcie zewnątrz - kryciem zewnątrz.

Cięcie wierzch i krój wierzch - kryciem wierzch.

Cięcie wśród i krój wśród - kryciem wśród.

Na dokładne i staranne krycia trzeba zwracać zawsze jak największą bacność.

Opis kryć.

a. Krycia proste.

1. Krycie spodem.

Kierunek grotu: w dół do środka /:w najmniej pod poziom:/.

Położenie ramienia: równe - pośrednie.

Wysokość pięści: po pierś.

Położenie pięści: grzbiet.

Położenie siecznika: środkowe - schylone.

Wzrok: ponad siecznik.

2. Krycie zewnątrz.

Kierunek grotu: na zewnątrz.

Położenie ramienia: równe - zewnętrzne.

Wysokość pięści: po pierś.

Położenie pięści: górą grzbiet.

Położenie siecznika: zewnętrzne - wzniesione.

Wzrok: na stronę środkową.

3. Krycie wierzch.

Kierunek grotu: nieco w górę a na zewnątrz.

Położenie ramienia: strome zewnętrzne.

Wysokość pięści: po bark.

Położenie pięści: grzbiet.

Położenie siecznika: pośrednie - wzniesione.

Wzrok: na stronę środkową.

4. Krycie wśród.

Kierunek grotu: w dół do środka pod poziom.

Położenie ramienia: równe - środkowe.

Wysokość pięści: po pierś.

Położenie pięści: dołem grzbiet.

Położenie siecznika: środkowe - schylone.

Wzrok: ponad swą pięść.

b. Krycia zwrotne.

1. Krycie spodem.

Kierunek grotu: na zewnątrz i w dół /:pięść do położenia „górami dłoń”:/

Położenie ramienia: środkowe - zwisłe.

Wysokość pięści: po pas.

Położenie pięści: dłoń.

Położenie siecznika: zewnętrzne - schylone.

Wzrok: ponad swą pięść.

2. Krycie zewnątrz.

Kierunek grotu: do środka w dół, a na zewnątrz.

Położenie ramienia: równe zewnętrzne.

Wysokość pięści: po bark.

Położenie pięści: dołem dłoń.

Położenie siecznika: zewnętrzne - schylone.

Wzrok: na stronę środkową.

3. Krycie wierzch.

Kierunek grotu: nieco na zewnątrz.

Położenie ramienia: mało strome - środkowe.

Wysokość pięści: po bark.

Położenie pięści: górami dłoń.

Położenie siecznika: zewnętrzne - wzniesione.

Wzrok: ponad pięść.

4. Krycie wśród.

Kierunek grotu: do środka - nieco w dół.

Położenie ramienia: równe - środkowe.

Wysokość pięści: po pierś.

Położenie pięści: górami dłoń.

Położenie siecznika: wzniesione - środkowe.

Wzrok: nad swą pięść.

Nacięcie /:nakrój:/.

Natarcie z postawy uczynione zowiemy nacięciem i nakrojem. Przy natarciu zwraca się głównie uwagę na odsłonę przeciwnika, na nią bowiem się naciera. Jako natarcia najlepiej nadają się: cięcie wierzch, krój wierzch, cięcie wśród i krój spodem.

IV. Odcięcia /:odkroje:/.

Cięcie lub krój, wykonane po kryciu przeciw nacięciu lub nakrojowi - krociej natarciu przeciwnika, zowiemy odcięciem, odkrojem. Odcięcia i odkroje przeto wykonują się zawsze z położeń krytnych (?) po udaremnioném natarciu przeciwnika. Odcięcia i odkroje są podwaliną nauki szermierki, wymagają przeto nadzwyczajnego ćwiczenia, a szermierz prawie bez namysłu i w okamgnieniu winien być świadom odcień na natarcia wraz z przynależącemi kryciami.

Prawidłem jest, by odcięcie było zawsze przyręczne, t.j. aby o ile możności było niejako dalszym postępowaniem ruchu krycia przeciw natarciu, a z kryciem tém, by w jeden cały harmonijny ruch spływało.

Tym bowiem sposobem chyżość odcień wzrasta nadzwyczajnie.

N.p. na natarciu przeciwnika nacięciem wierzch, odpowiadamy po skutecznioném kryciu prostem - odcieniem wśród /:tylcem:/.

Kryjący się szermierz w swym ruchu krytnym nie ustaje, lecz postępuje bezzwłocznie w dalszej drodze do cięcia wśród.-

Podobnie n.p. po nacięciu wśród - po kryciu zwrotném - odcięcie spodem.

Wszelkie odcięcia winne być krótkie, t.j. by droga, którą grot pałasza między położeniem krytném a dopadem odcięcia opisać ma, nie była rozwlekłą, lecz o ile możności najkrótszą. Z tego wypływa, by odcięcia odbywały się zawsze w jak najmniejszych łukach lub kręgach, nigdy zaś w wielkich kołach, lub graniasto, - bowiem na zatrzymywaniu a nagłym zmienianiu kierunku traci się dużo czasu.

Odcięcia winny zawsze do odston przeciwnika celować. Podajemy wybór odcień, łatwych do szybkiego cięcia.

Odcięcia z kryć prostych.

1. Nacięcie spodem - odcięcie zewnątrz
2. Nacięcie ze spodu - odcięcie zewnątrz
3. Nakrój spodem - odcięcie zewnątrz
4. Nacięcie zewnątrz - odcięcie wierzch.
5. Nacięcie wierzch - odcięcie wierzch
6. Nacięcie wierzch - odcięcie wśród
7. Nacięcie wierzch - odcięcie ze spodu
8. Nacięcie wśród - odcięcie wśród.

Odcięcia z kryć zwrotnych.

1. Nacięcie spodem - odcięcie wierzch,
2. Nacięcie spodem - odkrój wśród,
3. Nacięcie zewnątrz - odcięcie spodem,
4. Nacięcie wierzch - odcięcie spód - ukos,
5. Nacięcie wśród - odcięcie wierzch
6. Nacięcie wśród - odcięcie spodem,
7. Nakrój wśród - odcięcie zewnątrz.

Odcięcia na odcięcia.

Jeżeli dalej po kryciu odcięcia powtórnie odcinamy, to wynikają z tego odcięcia na odcięcia.

Na odwrotnej stronie podajemy najczęściej używane¹¹:

	Nacięcie	krycie	odcięcie	krycie	odcięcie	krycie
1.	spodem	proste	zewnątrz	zwrotne	spód – skos	proste
2.	spodem	zwrotne	wierzch	proste	wierzch	proste
3.	spodem	zwrotne	odkrój wśród	proste	wśród	zwrotne
4.	zewnątrz	proste	wierzch	proste	wśród	zwrotne
5.	zewnątrz	zwrotne	spód - skos	proste	wierzch	proste
6.	wierzch	proste	wierzch	proste	ze spodu	proste
7.	wierzch	proste	wśród	zwrotne	wierzch	zwrotne
8.	wierzch	proste	wśród	zwrotne	spód - skos	proste
9.	wierzch	proste	ze spodu	proste	zewnątrz	zwrotne
10.	wśród	proste	wśród	zwrotne	wierzch	zwrotne
11.	wśród	zwrotne	wierzch	zwrotne	spód - skos	zwrotne
12.	wśród	zwrotne	spodem	proste	zewnątrz	zwrotne
13.	Nakrój wśród	zwrotne	zewnątrz	zwrotne	spodem	proste

V. Dwucięcia.

Po kryciu naszego natarcia przez przeciwnika, gdy tenże pomału lub wcale nie odcina, używamy natenczas drugiego cięcia, co dwucięciem przed odcięciem przeciwnika nazywamy.

Jeżeli zaś nasz przeciwnik w odcięciach jest biegły i szybki, wtedy nie powinniśmy używać dwucięcia, ponieważ zazwyczaj nasze drugie cięcie wraz z odcięciem przeciwnika zarówno w odstonę dopada, a obaj szermierze nawzajem się ranią, co się sprzeciwia zasadzie szermierki: ciąć – a nie być ciętym.

Przeciw dwucięciom przeciwnika potrzeba kryć oba cięcia przeciwnika.

<u>I^{wsze} cięcie</u>	=	<u>krycie</u>	=	<u>II^{gie} cięcie</u> :
1. spodem	-	proste	-	wierzch
2. spodem	-	proste	-	zewnątrz
3. zewnątrz	-	proste	-	spodem
4. zewnątrz	-	zwrotne	-	wierzch
5. zewnątrz	-	zwrotne	-	wśród
6. wierzch	-	proste	-	spód – skos(?)
7. wierzch	-	proste	-	wśród
8. wśród	-	zwrotne	-	wierzch

¹¹ Układ stron w transkrypcji został zmieniony, stąd rozbieżność, między tekstem a tabelą.

VI. Złudy.

Złuda składa się z dwóch części: z pierwszej, w której tylko zaznaczamy, że pewne cięcie wykonać chcemy i tę groźbą zowiemy, - drugą część stanowi docięcie, którym na przeciwnika nacieramy, jeżeli krył cięcie groźbą naznaczone.

Złuda różni się tém od dwucięć, że przy dwucięciach oba cięcia przeciwnika dopadają - zaś przy złudzie jedno cięcie grozi, drugie zaś dopiero dopada.

Złudy używa się zwyczajnie skutecznie jako natarcia i to albo w tym celu:

1). by przeciwnika do pewnej odsłony zmusić /:ponieważ przeciw groźbie przeciwnik kryć się musi, - gdy bowiem się nie kryje, z groźby staje się nacięcie:/, która to odsłona zawsze jest przeciwną groźbie, - n.p. groźba spodem, przeciwnik – wykonując krycie spodem – nadarza nam odsłonę wierzch; lub groźba zewnątrz. Przeciwnik wykonuje krycie zewnątrz, i nadarza nam odsłonę wśród, - i t.p.

2). by, jeżeli spostrzeżemy, że przeciwnik umyślnie się odsłania i nas do wiadomego mu natarcia drażni, a zwykle za taką umyślną odsłoną ukrywa zdradę pewną. - tę zdradę groźbą naszą usunąć. W takim razie do odsłony wykona się tylko groźbą, a docięcie dopada innego miejsca.

Przy złudach nie tylko jednej lecz czasem i dwóch i więcej groźb użyć możemy, jeżeli jedna groźba nie prowadzi do celu. Zawsze jednak trzeba baczyć głównie na to, by groźby nie były rozwlekłe; ruch groźby winien być zawsze jak najkrótszy, ale też i dostateczny do poznania cięcia /:przeciw lichej groźbie przeciwnik wcale kryć się nie będzie, lecz oczekiwać będzie docięcia:/, którym przeciwnikowi grozimy. Rozwlekłe i zbyteczne groźby stają się też niebezpieczne, ponieważ przy wykonywaniu groźby nacierający się także odsłania, a przeciwnikowi nadarza się sposobność szybciej nacięcie przeprowadzić, niżeli docięcie złudy naszej go dopadnie. -

Złudy z jedną groźbą.

	<u>Groźba</u>	=	<u>krycie</u>	=	<u>docięcie:</u>
1.	spodem	-	proste	-	wierzch
2.	spodem	-	proste	-	dokrój wierzch
3.	spodem	-	zwrotne	-	dokrój wśród
4.	zewnątrz	-	proste	-	dokrój wśród
5.	zewnątrz	-	zwrotne	-	wierzch
6.	wierzch	-	proste	-	spodem
7.	wierzch	-	proste	-	zewnątrz
8.	wierzch	-	proste	-	wśród
9.	wśród	-	zwrotne	-	wierzch
10.	wśród	-	zwrotne	-	spód - ukos.

Złudy z dwiema groźbami.

Groźba - krycie - groźba - krycie - docięcie
spodem - proste - wierzch - proste - spodem
wierzch - proste - wśród - zwrotne - wierzch
wśród - zwrotne - wierzch - proste - wśród.-

Jako złudy z kilkoma groźbami są najdogodniejsze złudy okrężne, przy których przed docięciem bądź część, bądź cały, a nawet więcej kręgów grot naszego pałasza opisuje.

Złudy okrężne wynikają z tej przyczyny, że grozimy kilkoma w jednym kierunku po sobie następującymi cięciami, n.p. groźba wśród, ze spodu, spód - skos, zewnątrz - docięcie wierzch; lub w odwrotnym kierunku: groźba zewnątrz, spodem, wśród, wierzch - docięcie zewnątrz.

Mając dwa kierunki okręgów, rozróżniamy dwa rodzaje złud.

zł. przedmachem – złudy zboczeniem

Złudy przedmachem, jeśli grozimy w kierunku: wśród, ze spodu, spód - skos, zewnątrz, wierzch, wśród i t.d.-

Złudy zboczeniem, jeśli grozimy w kierunku: zewnątrz, spód - skos, spodem, wśród - wierzch, zewnątrz i t.d.-

Przy złudach przedmachem zwyczajnie dopada docięcie: zewnątrz, wierzch, lub wśród - po jednym, półtora, lub po kilku kręgach.- Przy złudach zboczeniem dopada zwykle docięcie: zewnątrz skos lub spód - skos.

VII. Przedcięcia /:przedkroje:/

Przeciw rozwlekłemu i powolnemu nacięciu, lub powolniej groźbie, lub częstokrotnemu powtarzaniu groźb, można korzystnie użyć przedcięcia /:przedkroju:/ t.j. cięcia szybszego niżeli natarcie przeciwnika. Przedcięcie - jak sama nazwa wskazuje - musi wpierw dopaść, niżeli natarcie przeciwnika, - musi przeto cięcie to być nader krótkie, a zwyczajnie krój. Lecz aby natarcie przeciwnika i po naszym dokonaniem przedcięcia, nasze ramię ominęło, jest dozwolonym unik t.j. ugięcie ramienia, a więc cofnięcie ręki od naznaczonej jej mety.

- Nacięcie = przedcięcie:
1. zewnątrz . - przekrój wierzch
  2. wierzch .. - wierzch kątem
  3. wśród ... - przekrój wierzch
  4. wśród ... - przekrój wśród
  5. ze spodu .. - przekrój wśród

(O szermierce na całe ciało później!)